

PROTOKOLL

Dnr
6705-2026

Sid
1 (17)

Justitieombudsmannen
Katarina Pålsson

Inspektion av Kriminalvården, anstalten Tidaholm, den 1–4 juni 2026

Inspektionen i korthet: Under inspektionen framkom att anstaltens expansion och stor andel ny personal har påverkat verksamheten i flera avseenden. Den fysiska miljön i de nybyggda delarna av anstalten framstår enligt JO som i allt väsentligt ändamålsenlig.

Sysselsättningsbristen i anstalten är omfattande och det var påtagligt att bristen påverkar de intagna negativt. JO understryker att det är mycket angeläget att anstalten aktivt arbetar för att öka sysselsättningsgraden. Även frågor om tillgång till biblioteksverksamhet och möjligheter till motion behandlas i protokollet.

Anstalten har nyligen inrättat avdelningar för kvinnor. JO framhåller att det är självklart att verkställigheten för kvinnor ska vara likvärdig den för män t.ex. i fråga om tillgång till sysselsättning och möjlighet till inre differentiering.

Före inspektionen hade handlingar i ärenden om avskildhet och misskötsamhet hämtats in och granskats. Handläggningen i dessa har i huvudsak följt den tillämpliga regleringen. Det förekom emellertid att det kunde vara svårt att utläsa de konkreta skälen för besluten samt att omständigheterna och hänvisning till aktuell normgivning inte hängde samman.

JO uttalar sig också om andra frågor i protokollet, bl.a. anstaltens hälso- och sjukvård, mathållningen, personalens närvaro på avdelningarna och information som lämnas till intagna.

Inledning

Den 1–4 juni 2026 genomförde justitieombudsmannen Katarina Pålsson en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Tidaholm. Vid inspektionen deltog även byråchefen Catrine Björkman samt rättssakkunniga Sanna Ekman, Emma Söderberg Majanen, Alice Haglöf (protokollförare) och Joel Fingal.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO och hennes medarbetare hade ett inledande möte med kriminalvårdschefen AA, biträdande kriminalvårdscheferna BB och CC, kriminalvårdsinspektörerna DD och EE samt klientadministratören FF. Vid mötet redogjorde Katarina Pålsson för JO:s verksamhet och syftet med inspektionen. AA och hans medarbetare presenterade anstaltens organisation, den pågående ombyggnationen av anstalten och aspekter av verksamheten.

Därefter förevisades delar av anstaltens lokaler, bl.a. bostadsrum och gemensamhetsutrymmen på avdelning, avskildhetsavdelning, utomhusmiljöer samt lokaler för sysselsättning som studier, ASV (annan strukturerad verksamhet) och industrier.

Under inspektionen hölls samtal med 47 intagna och 20 anställda inom olika personalkategorier såsom kriminalvårdsinspektörer, vakthavande befäl, kriminalvårdare, klienthandläggare och sjuksköterskor.

Före inspektionen hade JO hämtat in och granskat handlingar i ärenden om placering i avskildhet och misstänkt misskötsamhet samt skriftligt informationsmaterial som lämnas till intagna i samband med inskrivningen, rutiner för avskildhet på avdelning och tillsynsplan. Under inspektionen granskades också ett urval av ISAP-rapporter (Kriminalvårdens systemstöd för incident- och tillbudsrapportering), några ytterligare avskildhetsbeslut samt beslut om elektronisk kommunikation.

Vid en avslutande genomgång som hölls digitalt den 16 juni 2026 redogjorde JO och hennes medarbetare översiktligt för de iakttagelser som gjorts under inspektionen och vid handlingsgranskningen. Ledningen för anstalten gavs möjlighet att kommentera dessa. Från anstalten Tidaholm deltog kriminalvårdschefen AA, biträdande kriminalvårdschefen CC, kriminalvårdsinspektörerna GG, DD, HH, JJ, KK, LL, MM, NN och OO samt fackliga representanterna PP och QQ.

Protokollets innehåll och disposition

I det följande redovisas de viktigaste iakttagelserna och inhämtade uppgifterna under inspektionen. Uttalanden av JO Katarina Pålsson återges under respektive avsnitt.

Under inspektionen gjorde JO iakttagelser och fick del av uppgifter, särskilt från intagna, som inte finns med i protokollet. Sådan information kan ändå vara av intresse och få betydelse i JO:s tillsyn.

Iakttagelser och JO:s uttalanden

Allmänt om verksamheten, bemanning och den fysiska miljön

Tidaholm är en anstalt i säkerhetsklass 1 i Kriminalvårdens Region Väst. Anstalten togs i bruk 1958 och ligger i utkanten av Tidaholm.

Anstalten är föremål för en stor ombyggnation för att öka antalet platser. Vid tiden för inspektionen fanns plats för 473 intagna, vilket förutom bostadsavdelningarna inkluderade häktes- och avskildhetsplatser. Under 2025 öppnade

de nybyggda husen för bostadsavdelningar och sysselsättning. 2027 kommer en ny huvudbyggnad att tas i bruk med bl.a. en ny besöksavdelning. Vid färdigställandet av ombyggnationen omkring 2030 kommer anstalten ha 647 platser. Under 2025 beslutade Kriminalvården att inrätta platser för kvinnor i säkerhetsklass 1. I december samma år tog anstalten emot de första kvinnliga intagna. Det finns 48 platser avsedda för kvinnor fördelade på två avdelningar, vid inspektionen var dessa platser inte fullt belagda.

Vid rundvandringen i de nybyggda anstaltshusen noterades att bostadsrummen var rymliga och i bra skick. Rummen var i stor utsträckning dubbelbelagda och utrustade med inredning för två personer. Det framkom att personal försöker ta hänsyn till intagnas önskemål om vem de vill dela bostadsrum med. De flesta intagna uppgav sig vara nöjda med utfallet av den processen.

Intagna påtalade, trots att husen är nybyggda, att ventilationen i bostadsrummen är dålig och att det saknas tillgång till fläktar. Det var särskilt påtagligt för intagna placerade i dubbelbelagda bostadsrum. Gemensamhetsutrymmena var inte dimensionerade för 24 intagna på avdelningen. Bland intagna fanns ett missnöje över att det på grund av utrymmesbristen inte går att fullt ut använda köken för egen matlagning. Det sades också att ljudvolymen på avdelningarna är hög.

I de nybyggda anstaltshusen är vaktkuren placerad i mitten av byggnaden, med en avdelning på vardera sida. Intagna har inte tillträde dit. Tidigare var vaktkurerna öppna så att intagna kunde komma in med sina ärenden och frågor. Både intagna och personal lyfte att den nya utformningen gör det svårare för intagna att komma i kontakt med personalen, och vice versa. En kriminalvårdare uttryckte att man har byggt bort den gamla "Tidaholmsandan", som handlade om att i första hand arbeta med kommunikation. Under inspektionen framkom att det pågår ett pilotprojekt i ett av anstaltshusen med inrättandet av en expedition i ett samtalsrum på avdelningen. Såväl intagna som personal på de berörda avdelningarna var klart positiva till projektet.

Vid rundvandringen noterade JO och hennes medarbetare att den nuvarande avskildhetsavdelningen med promenadgård var mycket sliten.

Anstaltens utbyggnad har medfört flera organisatoriska förändringar och behov av nyanställningar. Personal beskrev att det ofta märks att organisationen är nyetablerad. Det lyftes särskilt att det tar tid att lära upp ny personal och att det finns vissa brister i handledning för de nyanställda.

Flera kriminalvårdare menade att för många arbetsuppgifter har lagts på dem, framför allt administration och hemställningar tar mycket arbetstid i anspråk. De hinner inte registrera hemställningar om innehav inom rimlig tid. Det kan ta upp till en månad för registrering av sådana. Frågor om innehav har därför haft långa handläggningstider, vilket medfört frustration hos intagna. Även

handläggningen av andra typer av hemställningar uppgavs ha dröjt, exempelvis begäran om att få ringa till advokat eller myndighet.

Intagna berättade att de inte alltid får svar på sin hemställan och att det förekommer att den tappas bort. Vid det avslutande mötet redogjorde ledningen för att den snabba expansionen av anstaltens verksamhet medfört att det uppstått fördröjningar i handläggningen av vissa ärenden. Efter JO:s inspektion har anstalten ändrat ansvarsfördelningen för innehavsfrågor och numera hanteras hemställningar om innehav inte av kriminalvårdare.

Några intagna framförde att det under kvälls- och nattetid kan ta lång tid, ibland flera timmar, att få hjälp av personal med exempelvis migränmedicin. Ledningen har inte uppfattat att bemanningen på natten är för låg men det övervägs om fler ska arbeta vakna nattpass.

Både avdelningspersonal och ledning uppgav att det varit flera allvarliga incidenter med våld mellan intagna. Anstalten har inrättat en resursgrupp, benämnd VB-resurs, som operativt ska stötta personalen på avdelningarna och dela med sig av sin erfarenhet. Gruppen hanterar även transporter samt tränar personal i s.k. självskydd. Personal berättade i samtal att gruppen i praktiken inte finns tillgänglig i den omfattningen som det varit tänkt. Det framfördes också att den stora andelen ny personal påverkar säkerheten.

JO Katarina Pahlsson: Bortsett från hur det såg ut på den särskilda avskildhetsavdelningen är det samlade intrycket av lokalerna att de är fräscha och till stor del ändamålsenliga. De nya lokalerna har dock klara begränsningar när det gäller vaktkurerna. Det är därför betydelsefullt att anstalten har tagit initiativ till att öka kontaktytorna mellan personal och intagna genom att låta ett samtalsrum utgöra expeditioner viss tid av dagen.

Att dela bostadsrum kan av många intagna upplevas som påfrestande. Jag har inom ramen för JO:s särskilda uppdrag som nationellt besöksorgan (det s.k. Opcat-uppdraget) genomfört en större granskning av vilka följder och risker Kriminalvårdens dubbelbeläggning kan få för de intagna (dnr O 14-2024). Våren 2025 publicerades en rapport om förhållandena i anstalt med bl.a. mina rekommendationer till Kriminalvården. Jag rekommenderade därvid bl.a. att anstalterna gör en noggrann matchning vid dubbelbeläggningar och i möjligaste mån ger den enskilde tillfälle att komma till tals i processen att placeras med en annan intagen. Det är positivt att intagna i Tidaholm har fått framföra sina önskemål och att personal i möjligaste mån tagit hänsyn till dessa.

Det är anmärkningsvärt att flera intagna har tagit upp att ventilationen är bristfällig i de nybyggda husen. Jag förutsätter att anstalten ser till att ventilationen anpassas efter att två intagna delar på utrymmet i ett bostadsrum.

Under mina inspektioner i olika anstalter, liksom i skilda häkten för den delen, har det framkommit att många intagna som delar bostadsrum upplever det som

särskilt påfrestande om toaletten inte är tillräckligt avskild. Jag har därför med tillfredsställelse noterat att det i bostadsrummen i de nybyggda husen i anstalten Tidaholm finns ordentliga toalettdörrar som går från golv till tak.

Anstaltens organisation har uppenbarligen expanderat under kort tid. Jag har förståelse för att det medför särskilda utmaningar och att mycket ny personal rekryterats som ännu inte fått erfarenhet och full utbildning. Mot bakgrund av det som kom fram måste jag dock understryka att oavsett om en intagen genom en hemställan inleder ett ärende hos myndigheten eller om framställningen kan hanteras med stöd av myndighetens serviceskyldighet finns det krav på hantering utan alltför omfattande dröjsmål (se 6 och 9 §§ förvaltningslagen [2017:900], FL, och mitt beslut den 30 november 2023, dnr 8064-2022). Det är inte rimligt att det tar en månad innan en hemställan om innehav ens registreras. Jag ser positivt på att anstalten nu har ändrat rutinen för hantering av innehavsfrågor så att ärendena kan hanteras inom en godtagbar tid. Vidare tar jag för givet att ledningen följer upp att bemanningen är tillräcklig under hela dygnet.

Uppgifterna om flertalet våldsincidenter mellan intagna är mycket allvarliga. Att rätten till liv ska skyddas genom lag och att ingen får utsättas för omänsklig behandling framgår av Europakonventionen (artikel 2 och 3). Det medför att staten i vissa fall, exempelvis för intagna i anstalt eller häkte, har en positiv förpliktelse att se till att enskilda människor skyddas. Detta återkommer i Kriminalvårdens uppdrag. Sålunda ska verksamheten bedrivas på ett säkert och humant sätt och i uppdraget ingår att upprätthålla såväl ordningen som säkerheten och därigenom att skydda intagna från våld. Jag vill understryka vikten av att anstalten aktivt arbetar med frågor kring intagnas säkerhet. I detta ligger även att anstalten måste säkerställa att ny personal får tillräckligt stöd och handledning för att ha möjlighet att hantera, eller i bästa fall, avvärja incidenter.

Information till intagna och ankomstsamtal m.m.

Många intagna uppgav att de inte fått någon skriftlig information vid ankomst till anstalten. De hade i stället frågat medintagna om vad som gäller. JO och hennes medarbetare tog före inspektionen del av anstaltens ordningsregler som ska lämnas till intagna vid inskrivningen. Ordningsreglerna är under omarbetning.

För flera intagna hade det dröjt mer än en vecka innan de fick beslut om s.k. ankomstsamtal. Även personal bekräftade att det ibland kunde ta lång tid. Några intagna hade snabbt fått tillstånd om elektronisk kommunikation med villkor om inspelning och avlyssning i efterhand (s.k. INTIK Play) överförd från annan anstalt och hade i stället kunnat ringa anhöriga på det sättet. Vid det avslutande mötet redogjorde ledningen för att uppgiften att besluta om ankomstsamtal har flyttats från säkerhetshandläggare till klienthandläggaren för att korta handläggningstiderna.

Flera intagna berättade att det dröjde, ibland månader, innan de fick en kontaktperson eller fick en ny på grund av att den tidigare behövt sluta. Påfallande många intagna var emellertid nöjda med sin kontaktperson.

Vid rundvandringen i anstalten noterade JO och hennes medarbetare att det inte fanns några blanketter för JO-anmälan tillgängliga inne på avdelningarna. Intagna sade att de måste be personalen om en utskrift. Flera intagna uttryckte en oro för att personalen skulle få veta att de anmält till JO och några gjorde gällande att det kunde medföra repressalier. Ledningen uppgav att man inte känt till att intagna har upplevt situationen på detta sätt och att det inte finns något hinder mot att anmälningsblanketter hålls tillgängliga på avdelningen.

JO Katarina Pålsson: Eftersom anstaltens skriftliga informationsmaterial är under omarbetning avstår jag från att kommentera det i detalj. Jag vill däremot påtala att det av 1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse, FARK Fängelse, framgår vilken information som intagna ska få i samband med intagning i anstalt. Rutinerna för hur informationen lämnas måste därtill fungera. Att en intagen behöver vända sig till medintagna för att få veta vad som gäller ska inte förekomma. En kontaktperson har till uppdrag att t.ex. lämna information om anstaltsvistelsen och vara extra behjälplig med den intagnes frågor. Det är därför i detta hänseende otillfredsställande att det dröjer innan intagna tilldelas en kontaktperson.

I anslutning till att en person tas in i anstalt eller flyttas från en anstalt till en annan ska han eller hon få tillfälle att underrätta närstående om var han eller hon befinner sig, om inte särskilda skäl talar mot det, s.k. ankomstsamtal (se 3 § fängelseförordningen [2010:2010], FäF). Av Kriminalvårdens anvisningar för underrättelse om var den intagne befinner sig (2019:1) följer att med uttrycket ”i anslutning till” avses normalt senast nästkommande vardag (s. 6). Det är positivt att anstalten har omfördelat uppgiften att besluta om ankomstsamtal i syfte att säkerställa rätten till sådant samtal inom föreskriven tid. Jag förutsätter att ledningen följer upp att åtgärden får önskad effekt.

Det är allvarligt att flera intagna uttryckte en rädsla för repressalier om personalen skulle få veta att de gjort en JO-anmälan. En förutsättning för mitt uppdrag är att intagna vågar anmäla så att påstådda missförhållanden kommer till min kännedom. Även om JO-anmälningar kan göras på vanligt papper underlättar det för en intagen att använda det formulär som JO tillhandahåller, inte minst för att det där framgår vilka uppgifter som bör finnas med i en anmälan. Enligt min uppfattning bör anstalten framöver hålla blanketter för JO-anmälan tillgängliga på ett enkelt sätt ute på avdelningarna.

Bemötande m.m.

De flesta intagna framförde att personalen har ett korrekt bemötande. En intagen tog särskilt upp att personalen i anstalten Tidaholm har ett bättre bemötande än vad han upplevt i andra anstalter i samma säkerhetsklass.

Den samstämmiga bilden från intagna var att personal bara befinner sig på avdelningen vid upp- och inläsning, visitationer eller om de har ett specifikt ärende inne på avdelningen. Vissa intagna framförde att det kan vara positivt att personal är mer på avdelningen, eftersom det då finns möjlighet att uppmärksamma konflikter. Bland personal uttryckte många en önskan att vara mer på avdelning, men menade att det inte finns tid för det. Ledningen redogjorde för att det funnits en ambition att alltid ha närvaro på avdelningarna, vilket var ansträngande för personalen som bl.a. blev utmotade från en avdelning och larmsituationer uppstod. Ambitionen är dock fortsatt att personal ska vara mer på avdelningarna.

Under inspektionen framkom att i vart fall en intagen varken talade svenska eller engelska och vid handlingsgranskningen av ärenden om misstänkt misskötsamhet noterades att en medintagen hade tolkat vid ett förhör. Tolk ska enligt anstaltens rutiner bokas vid ankomstsamtal, kollegium, samtal, delgivning av dom och förhör om misstänkt misskötsamhet.

Många intagna lyfte att det frekvent förekommer kollektiv bestraffning, t.ex. indragning av helkasse, balkongtid, träningsband och spel. Ledningen tillbakavisade att det skulle förekomma kollektiv bestraffning. Helkassen är ett incitament för skötsamhet och det finns inte någon skyldighet för anstalten att tillhandahålla den. Det skulle heller inte vara möjligt att ge helkassen bara till vissa på en avdelning.

JO Katarina Pahlsson: Jag ser positivt på det som framkommit om personalens bemötande av intagna. Personalens närvaro på avdelningarna har betydelse för såväl ordningen som tryggheten för enskilda intagna och bör vara en del av ett aktivt dynamiskt säkerhetsarbete. Anstalten behöver fortsätta ansträngningarna för att öka personalnärvaron och stödja klientnära arbete.

Av 13 § första stycket FL följer att Kriminalvården ska använda tolk vid kontakt med intagna som inte behärskar svenska, om det behövs för att den intagne ska kunna ta till vara sin rätt. JO har i flera fall framhållit att en kvalificerad tolk alltid bör anlitas vid ärenden av större vikt för den intagne, som ett ärende om varning (se t.ex. JO 2022/23 s. 198, dnr 3513-2021, och JO 2025 s. 134, dnr 93-2024). Det är i princip alltid olämpligt att en medintagen tolkar, i synnerhet vid förhör i ett ärende om misstänkt misskötsamhet.

Den svenska rättsordningen godtar inte kollektiv bestraffning eller kollektiva disciplinära åtgärder, det gäller även inom Kriminalvården. Att en anstalt agerar i syfte att bestraffa en hel avdelning för att någon eller några intagna misskött sig är alltså inte acceptabelt. Det är inte heller oproblemiskt att en anstalt

ställer upp skötsamhet som villkor för olika privilegier för intagna som grupp. Om sådana förmåner kan återkallas för en hel avdelning med anledning av att enskilda misssköter sig, kan det uppfattas som just sådan kollektiv bestraffning som i princip inte får förekomma. (Se JO:s beslut den 19 augusti 2025, dnr 9166-2023 m.fl.) Det finns mot denna bakgrund skäl för ledningen att överväga hur indragning av förmåner för intagna tillämpas.

Sysselsättningsbrist

Anstalten erbjuder sysselsättning i form av ASV, lärcentrum, montering eller förpackning samt industrierna plåt, snickeri och svets. I princip samtliga intagna och all personal uppgav att sysselsättningsbristen i anstalten är omfattande. Vid tiden för inspektionen var sysselsättningsgraden strax över 50 procent.

Inställd sysselsättning har berott bl.a. på resursbrister, det har saknats lärare till lärcentrum och ASV har ställts in för att frigöra personal för andra uppgifter. Ledningen framhöll att även incidenter och avskildhet har lett till inställd sysselsättning. Ombyggnationen har därtill krävt stängning av sysselsättningslokaler. I perioder har det inte heller inkommit tillräckligt med beställningar till industrierna och monteringen. Under ombyggnationen kommer ett tvätteri att byggas, vilket ska skapa ytterligare sysselsättningsplatser.

Vid samtal med intagna var det påtagligt att många upplevde sysselsättningsbristen som mycket påfrestande. Intagna som studerar framförde särskilt att inställda lektioner gör att de får svårt att hinna med sina kurser. På en avdelning uppgav intagna att de vid planerad brist ändå fått arbeta med att vika tvätt, men trots det inte fått full ersättning. Flera intagna uttryckte dessutom att det är en nackdel att den sysselsättning som erbjuds i allt väsentligt är knuten till avdelningen. De som är placerade på en avdelning som har sysselsättning i industrin kan t.ex. inte även studera.

JO Katarina Pahlsson: Så långt det är möjligt ska en intagen anvisas sysselsättning som är ägnad att motverka återfall i brott eller som på annat sätt underlättar den intagnes anpassning i samhället (se 12 § FäF och prop. 2009/10:135 s. 128 f.). I Kriminalvårdens handbok om sysselsättning och ersättning i anstalt (2013:4) framhålls att sysselsättning är en rättighet för en intagen (s. 17). I anstalt bör en intagen erbjudas sysselsättning 30 timmar per vecka (se allmänna råd till 3 kap. 7 § FARK Fängelse).

Klagomål om sysselsättningsbrist är vanligt förekommande såväl i anmälningar som under inspektioner (se t.ex. mitt beslut den 14 maj 2025, dnr 6351-2024). Utöver sysselsättningens stora betydelse för att förebygga återfall i brott och främja intagnas återanpassning i samhället kan den i bästa fall upplevas meningsfull och göra vardagen i anstalt mer hanterlig. Det var märkbart att många intagna i anstalten Tidaholm påverkas negativt av bristen på sysselsättning och uppgifter. Det framstår vidare som i viss mån problematiskt att de är knutna till viss huvudsysselsättning. Jag vill själv också lyfta fram att syssel-

sättning kan vara positiv ur säkerhetssynpunkt, bl.a. då den kan bidra till en förbättrad kontakt mellan intagna och personal. Det är därför mycket angeläget att anstalten aktivt arbetar för att öka sysselsättningsgraden. Sysselsättning är också den huvudsakliga källan för intagna i anstalt att erhålla ekonomiska medel. Det ska självklart inte förekomma att intagna utför arbete utan att få ersättning för detta.

Fritid

Anstalten har inte någon biblioteksverksamhet, men ett begränsat antal böcker finns tillgängliga. Många intagna framförde ett önskemål om tillgång till fler böcker. Ledningen berättade att en biblioteksverksamhet, med boklådor där utbudet roteras, ska byggas upp.

Flera intagna tog upp att motionsrummen på avdelningarna är små och dåligt utrustade samt att en timme i veckan är för lite tid i den stora motionshallen. De berättade att träningen och aktiviteterna i den stora hallen sällan blir av under helgerna eftersom det förutsätter att ett visst antal av dem har anmält intresse. Ledningen förklarade att det beror på att det måste finnas tillräckligt med personal i förhållande till antal intagna både på avdelningen och i motionshallen.

På vissa avdelningar framkom att utomhusvistelsen är kl. 16.10 varje dag och att detta gör det svårt att också hinna äta middag. Flera intagna tog även upp att ”släppet” till promenaden ofta är försenat och att de då inte får en timmes utomhusvistelse.

JO Katarina Pålsson: Enligt artikel 28.5 i de europeiska fängelsereglerna ska varje fängelse ha ett bibliotek som är tillgängligt för alla intagna och som är lämpligt utrustat med ett brett utbud för såväl rekreation som studier, i form av böcker och andra media. Enligt 4 kap. 4 § FARK Fängelse ska en intagen ges möjlighet att ta del av ett varierat utbud av litteratur och samhällsinformation.

Jag har tidigare understrukt vikten av att alla intagna inom Kriminalvården har tillgång till väl fungerande bibliotekstjänster. Som jag ser på saken måste intagnas möjlighet att ta del av litteratur och samhällsinformation anses ingå i en human kriminalvård och den kan dessutom bidra till att motverka de negativa följderna av frihetsberövandet. (Se mitt beslut den 20 januari 2026, dnr 9831-2024.) Det är bekymmersamt att anstalten inte har någon egentlig egen biblioteksverksamhet eller avtal med ett allmänt bibliotek. Jag utgår från att ledningen ser till att den nya verksamheten med boklådor ger tillgång till ett tillräckligt omfattande och varierat utbud för intagna.

Möjligheten till fysisk aktivitet har stor betydelse för många intagna och deras hälsa. Jag har uppfattat det som att intagnas tillgång till motionshallen är beroende av hur bemanningen av personal ser ut i hallen såväl som på avdelningen i fråga. Anstalten behöver undersöka hur detta kan organiseras och arbeta för att erbjuda ytterligare tid för fysisk aktivitet. Vidare kan det finnas

skäl att förtydliga informationen till de intagna om möjligheten att under helgerna få komma till motionshallen.

En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det (se 4 kap. 1 § fängelselagen, [2010:610], FäL). Det är inte godtagbart om intagna varje dag tvingas välja mellan att äta middag och utomhusvistelse. Jag anser att anstalten bör överväga att rotera promenadtiderna mellan avdelningarna.

Kök och kost

Merparten av de intagna klagade på kosten, framför allt att det var för lite mat och dåligt näringsinnehåll. Flera intagna berättade också om föremål, bl.a. plast, i maten. Även avdelningspersonal hade iakttagit konkreta brister, som att köket skickat för lite mat, okokt ris, gammalt pålägg och att matvagnen varit tom. Enligt avdelningspersonal fungerar inte kommunikationen med kökspersonal när det uppstår problem med maten. Personal som arbetar med köksverksamheten menade å sin sida att maten håller god kvalitet och är tillräcklig, men att det känns igen att det finns ett missnöje över maten. I en stor anstalt sker det då och då misstag och det har dessutom varit resursbrist i köket. Kökspersonal kunde ibland uppfatta avdelningspersonalen som påstridig mot dem och trodde att intagna står över deras axel när de ringer.

Ledningen redogjorde för att det nyligen har startats ett matråd i anstalten och att dialog förs med förtroenderåden på avdelningarna. Matbudgeten har höjts och frukosten ska ändras för att skapa mer valfrihet för de intagna.

JO Katarina Pålsson: Det är oroväckande att så många intagna har påtalat brister med maten samt att delar av detta bekräftats av personalen. Det är även tydligt att kommunikationen mellan avdelningspersonal och kökspersonal har försvårat förutsättningarna för att komma tillrätta med nämnda brister.

Jag har vid flera tillfällen återkommit till frågan om mathållningen inom Kriminalvården (se t.ex. mina beslut den 10 november 2022, dnr 4307-2021 m.fl., och den 28 januari 2026, dnr 1373-2025). Vid mina tidigare granskningar har jag betonat att det är Kriminalvårdens ansvar att tillgodose de intagnas behov av en varierad och näringsriktig kost. Myndigheten utgår från Livsmedelsverkets kost- och näringsrekommendationer och det är en självklarhet att Kriminalvården därutöver måste säkerställa att intagna får tillräckligt med mat.

Intagna har som utgångspunkt inte möjlighet att påverka mathållningen i någon större utsträckning. Mot den bakgrunden är det viktigt att den som påtalar brister som rör kosten tas på allvar och att synpunkterna inte nonchaleras. Jag ser därför positivt på att en dialog kring maten har inletts med förtroenderåden på avdelningarna.

Hälso- och sjukvård

I anstalten finns sju anställda sjuksköterskor som leds av en kriminalvårdsinspektör med sjukvårdskompetens. Läkare, tandläkare, sjukgymnast och psykiater anlitas på konsultbasis.

Intagna framförde att det tar lång tid att få svar på sjukvårdslappar, bokad tid och mediciner. En intagen beskrev att sjuksköterskorna är bra när man väl fått tid, men att det är väntan som är problemet. En annan intagen berättade att han hade väntat tio månader på att få sin förskrivna epilepsimedicin.

Några intagna berättade att sjukvården gett råd som inte går att följa i en anstalt. En hade exempelvis uppmanats att använda en isbit mot näsblod trots att det inte finns frys på avdelningarna. En annan hade fått rådet att äta citrusfrukter mot C-vitaminbrist trots att sådana frukter inte finns eller ens är tillåtna i anstalten.

Avdelningspersonal och sjukvårdspersonal ansåg att samarbetet mellan dem är bristfälligt. Avdelningspersonal tyckte att sjukvårdspersonal inte litar på deras uppgifter och nämnde att det har förekommit att sjukvårdspersonal velat anmäla avdelningspersonal för otillbörlig påverkan. Sjukvårdspersonal beskrev å sin sida att avdelningspersonal ringer och går för mycket de intagnas ärenden samt att det leder till problem med bl.a. sjukvårdssekretessen. Det har även varit svårt att kommunicera medicinrutiner till avdelningarna. Ansvariga chefer uppgav att kommunikationen mellan personalgrupperna är en prioriterad fråga.

Det framkom att sjukvårdens lokaler är underdimensionerade för verksamheten, bl.a. finns det för få väntrum och detta är problematiskt eftersom de intagna inte får träffa varandra. Sjukvårdspersonalen uppgav att de inte kan boka så många besök som vore önskvärt och att det ofta hade varit mer ändamålsenligt att kalla till ett besök än att skriva svar på en sjukvårdslapp. Som en del av ombyggnationen kommer sjukvårdens lokaler att renoveras, till 2028 beräknas lokalerna vara dubbelt så stora som i dag.

JO Katarina Pahlsson: Intagna ska i alla situationer bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet (se 1 kap. 4 § FäL). Det förutsätts att personal i anstalt har insikt i de speciella förhållanden och svårigheter som ett frihetsberövande innebär. Att intagna får medicinska råd av anstaltens sjukvårdspersonal som inte är möjliga att följa i en anstalt framstår närmast som hänfullt. Det visar på både bristande kunskap och förståelse för intagnas livsvillkor.

Utgångspunkten är att intagna har samma rätt till hälso- och sjukvård som andra i samhället. Det är oroväckande att intagna har upplevt att det tar lång tid att få hjälp av sjukvården, i synnerhet när det gäller allvarliga tillstånd såsom medicin för epilepsi. Det är även av yttersta vikt att kommunikationsbrister mellan personal inte tillåts gå ut över de intagnas rätt till vård. Jag förutsätter att ledningen arbetar vidare med frågan.

Besök, telefoni och försändelser

Intagna beskrev att de inför besök ibland fått en lapp om besöket i förväg men att det också förekommit att de fått informationen samma dag, eller först när besöket ska äga rum. Detta har lett till att intagna inte alltid fått möjlighet att förbereda sig inför besöket. Det framkom att besökstiderna för kontrollerade besök krockar med barns skolplikt. Sådana besök är begränsade till en timme och tider finns endast vardagar under kontorstid.

Några intagna uppgav att det förekommit att personal suttit med i rummet när de haft telefonsamtal med sin advokat. Flera intagna som hade haft tillstånd till INTIK Play beskrev att de inte fått tillståndet överfört från en tidigare placering. En personal med särskild insikt i handläggningen menade att anstalten gör en lättvindig nätverkskoppling vid prövningen av telefontillstånd.

Det förekom att intagna hade fått medintagnas post. En intagen hade till och med fått post som var ställd till en intagen i annan anstalt. På avdelningarna finns brevlådor som intagna kan använda för att komma i kontakt med personal i olika ärenden, bl.a. sjukvården. Det framfördes att brevlådornas utformning medför att man kan plocka ut de handlingar som lagts där.

JO Katarina Pålsson: Det har framkommit att intagna inte sällan fått information om inbokade besök alltför kort tid före besöket. Som jag tidigare har uttalat att det är en självklarhet att en intagen ska få kännedom om ett inbokat besök i sådan tid att han eller hon hinner förbereda sig för besöket (se t.ex. protokoll efter inspektion av häktet Göteborg i september 2022, dnr 6818-2022). Något annat är inte förenligt med den förståelse som kriminalvårdspersonal har att visa för svårigheterna som kan följa med ett frihetsberövande.

Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet (se artikel 3 första punkten i FN:s konvention om barnets rättigheter). Även av Kriminalvårdens föreskrifter framgår att barnets bästa särskilt ska beaktas i frågor som rör barn (se 1 kap. 2 a § FARK Fängelse). Jag har tidigare framhållit att det kan vara svårt för skolpliktiga barn att genomföra besök på vardagar (se t.ex. JO 2023 s. 215, dnr 7823-2022, och mitt beslut den 29 maj 2024, dnr 8679-2022). Då har jag uttalat att en ordning där ett verksamhetsställe erbjuder tider för kontrollerade besök endast under vardagar medför att barn antingen går miste om skoltid eller inte ges möjlighet att besöka en intagen förälder. Det här kan inte anses vara förenligt med barnkonventionen eller med Kriminalvårdens interna styrande dokument. Anstalten behöver se över besökstiderna för att kontrollerade besök ska kunna erbjudas även under tider som är anpassade för barn.

Av 7 kap. 30 § FARK Fängelse följer att intagnas tillstånd till besök av eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet med närstående fortsätter att gälla när den intagne omplaceras till en annan anstalt av samma eller lägre säkerhetsklass. För närvarande granskar jag inom ramen för ett initiativärende

hanteringen av intagnas besöks- och telefonitillstånd avseende närstående vid en annan klass 1-anstalt (dnr 14583-2025). I det ärendet har Kriminalvården yttrat sig över bl.a. hur myndigheten ser på en uppgift om att anstalten omprövar sådana tillstånd för intagna som omplacerats från en annan anstalt med samma säkerhetsnivå. Mot den här bakgrunden avstår jag från att i detta protokoll göra några uttalanden med anledning av uppgifterna om anstalten Tidaholms bedömningar rörande telefonitillstånd.

Det ska givetvis inte förekomma att personal lyssnar på intagnas advokatsamtal (se 7 kap. 5 § andra stycket FäL). Anstalten måste se till att även nyanställd personal är införstådd med regleringen.

Av 35 kap. 15 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Att intagnas post förväxlas, så att sekretesskyddade eller annars känsliga uppgifter hamnar i fel händer, är oacceptabelt men dessvärre ett vanligt förekommande klagomål till JO (se t.ex. JO 2024 s. 154, dnr 1005-2023 m.fl., och däri gjorda hänvisningar). Personal som hanterar handlingar med sådana uppgifter, som intagnas post, måste göra detta med stor omsorg och noggrannhet. Det får inte heller förekomma att handlingar med sekretesskyddade eller annars känsliga uppgifter förvaras åtkomligt för andra intagna. Det framstår som angeläget att utformningen av brevlådorna inne på avdelningarna ses över.

Särskilt om kvinnoavdelningarna

Anstalten har sedan slutet av 2025 även platser för kvinnliga intagna. De intagna som JO talade med där menade att det märktes att anstalten hade fått uppdraget med kort varsel och inte hunnit förbereda sig. Flera intagna tog upp att det tog lång tid innan de alls fick någon sysselsättning och att den de nu har delvis känns rätt meningslös. Den samstämmiga meningen var att sysselsättningsbristen fortfarande är påtaglig. Det förekommer frekvent att kvinnor placeras tillfälligt i anstalten. Flera intagna återkom till att de tillfälliga placeringarna skapar oro på avdelningen och en intagen beskrev avdelningen som en "busshållplats".

Vid det avslutande mötet redogjorde ledningen för att Kriminalvården hade identifierat ett behov av platser i säkerhetsklass 1 för kvinnor. Det gjordes då en genomlysning av alla anstalter i säkerhetsklassen för att avgöra förutsättningarna att snabbt starta upp verksamheten. Anstalten Tidaholm fick uppdraget under sommaren 2025.

Anstalten har haft en dialog med Kriminalvårdens placeringssektion kring de tillfälliga placeringarna. Eftersom det bara finns två avdelningar för kvinnor är differentiering mellan intagna ett problem. Ledningen poängterade att

möjligheten till sysselsättning inte ska skilja sig mellan män och kvinnor. En omständighet är emellertid att det krävs mer logistik när de kvinnliga intagna ska förflyttas inom anstaltsområdet.

JO Katarina Pålsson: Jag har förståelse för att anstalten hade kort tid för att förbereda verksamheten för de kvinnliga intagna. Det är dock självklart att verkställigheten för kvinnor måste vara likvärdig den för män i t.ex. fråga om tillgång till sysselsättning och möjlighet till inre differentiering.

Avskildhet

Som tidigare framgått kunde JO och hennes medarbetare konstatera att cellerna och lokalerna i den nuvarande avskildhetsavdelningen var mycket slitna samt att promenadgårdarna var torftiga. Det framkom dessutom att den var underdimensionerad och ofta fullbelagd. Det har i sin tur lett till ökat antal avskildheter på bostadsavdelningarna. Personal framhöll att det uppstått svårigheter att upprätthålla säkerheten när endast vissa intagna på en avdelning är avskilda, bl.a. vid utdelning av mat och promenad. Flera intagna uppgav sig inte ha fått utomhusvistelse eller kortare sådan när de varit avskilda på avdelning. Under anstaltens ombyggnation ska en ny avskildhetsavdelning byggas som har plats för 70 intagna.

Inför inspektionen granskade JO och hennes medarbetare ca 80 ärenden om avskildhet från 2024 och 2026. Det konstaterades att beslutsskälerna oftast innehöll tydliga beskrivningar och hänvisning till korrekt normgivning. Det förekom emellertid att det i besluten kunde vara svårt att utläsa de konkreta skälen för avskildheten. Exempelvis framgick det av beslut om kollektiv avskildhet enligt 6 kap. 5 § FäL från 2026 att en intagen hade agerat hotfullt mot personal, men inte varför det var nödvändigt att avskilja flera intagna. I beslut om avskildhet enligt 6 kap. 8 § FäL från samma år gick det att läsa att det hade uppstått bråk på avdelningen och att anstalten behövde granska videomaterial. Det framgick däremot inte på vilket sätt intagna som avskildes kunde knytas till den misstänkta misskötsamheten. Kontinuerlig omprövning hade skett i tid i samtliga granskade ärenden och läkarundersökning ägt rum när det varit nödvändigt, även om det hade dröjt i några fall.

Det förekom att underrättelse av besluten tog från fyra dagar och uppåt. I några ärenden hade underrättelsen dröjt, från drygt en vecka uppemot ett halvår. Ledningen uttryckte en medvetenhet om att det förelegat långa tider för underrättelser samt att egenkontroller och utvecklingsarbete genomförs.

Under inspektionen granskades beslut där nio intagna blivit avskilda enligt 6 kap. 7 § första stycket 2 FäL. Samtliga avskildheter varade i drygt fyra dygn. Besluten har likalydande beslutsmotiveringar där det bl.a. framgår att det under en längre tid varit oroligt på avdelningen, att personal blivit utsatt för olämpliga uttalanden samt att det varit konflikter mellan intagna som resulterat i en larmsituation. Mot den bakgrunden hade anstalten ansett att det förelegat risk

för den intagnes säkerhet till liv eller hälsa, varför det varit nödvändigt att denne hölls avskild från andra intagna.

JO Katarina Pålsson: Det är tydligt att det finns stora behov av en ny och större avskildhetsavdelning. Till dess den står klar måste det säkerställas att även intagna som är avskilda på bostadsavdelningarna får sina rättigheter, t.ex. utomhusvistelse, tillgodosedda.

Eftersom en avskildhetsplacering är en mycket ingripande åtgärd är det särskilt viktigt med tydlig och korrekt dokumentation samt att den intagne kan förstå skälen för placeringen. Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska innehålla en klagörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande (se 32 § FL). Jag vill därför understryka att ett beslut om avskildhet inte får vara alltför standardiserat, utan att det av varje beslut måste framgå vilka konkreta faktiska omständigheter som medför att avskildhet är nödvändigt.

En intagen ska underrättas om ett beslut om avskildhet så snart som möjligt (se 33 § FL). Den intagne får förutsättas ha ett intresse av att snabbt kunna få ett beslut om avskildhet omprövat. Det är därför mycket otillfredsställande att underrättelserna av anstaltens beslut i flera ärenden har dröjt.

Enligt 6 kap. 7 § första stycket 2 FäL får en intagen hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till bl.a. att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa. Ett beslut om avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag. Enligt 6 kap. 5 § FäL får intagna tillfälligt hållas avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En sådan avskildhet ska normalt inte pågå mer än några timmar eller något dygn (se prop. 2009/10:135 s. 138).

För ett avskiljande enligt 6 kap. § 7 § FäL krävs, till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. 5 § FäL, att en individuell bedömning görs för varje intagen. I de beslut som jag och mina medarbetare granskade under inspektionen saknas konkreta individuella omständigheter för varför det förelagat risk för den intagnes säkerhet till liv eller hälsa. Jag kan konstatera att anstaltens beslut uppvisar brister i fråga om motiveringen.

Ärenden om misstänkt misskötsamhet

Inför inspektionen granskade JO och hennes medarbetare ca 40 ärenden om misstänkt misskötsamhet från 2024 och 2026. Rapporterna var som huvudregel tydliga med angivande av tid, plats och beskrivning av händelsen. Förhör hade som regel hållits inom några dagar. I ett flertal ärenden hade intagna valt att inte medverka i förhör. I samtliga ärenden från 2026 hade två ur personalen deltagit vid förhöret som inte hade rapporterat händelsen i fråga. Däremot framgick det i

några ärenden från 2024 att en personal som hade rapporterat händelsen också deltagit vid förhöret. Bland klienthandläggare som JO talade med framkom olika uppgifter huruvida det förekommer att personal som rapporterat också närvarar vid förhör.

Det noterades i ärendena att den intagne hade underrättats om förhørsprotokollet, men det framgick inte om det getts någon frist för yttrande innan beslut. I samtal med personal och intagna framkom att anstalten sedan en tid tillbaka har infört en rutin om två dagars yttrandefrist, detta oavsett om den intagne har medverkat i förhör eller inte. Fristen ska dokumenteras i ärendet.

Besluten innehöll som regel korrekt hänvisning till aktuell normgivning och de faktiska omständigheterna var tydligt angivna och kopplade till regleringen. I några ärenden rörande sysselsättningsvägran konstaterades dock motsatsen. Flera intagna hade i dessa ärenden fått en varning. Vid granskningen noterades att det angavs att den intagne inte hade följt anstaltens regler för sjukskrivning, t.ex. genom att inte uppehålla sig i sitt bostadsrum. Av flera beslut framgick att anstalten resonerat kring att den intagne inte hade följt ordningsregler, det hänvisades också till reglering kring detta, men själva varningen gällde sysselsättningsvägran.

Anstalten har inte varit konsekvent med upplysning om att misskötsamhet kan leda till uppskjuten villkorlig frigivning. Det har som regel gjorts i ärenden där varning meddelats, men inte i de där misskötsamheten varit styrkt utan att det lett till någon åtgärd.

Handläggningstiden uppgick i de allra flesta fall till en till två veckor. Några ärenden stack ut med mycket kort handläggningstid om endast någon eller några dagar. Underrättelse av besluten har i de flesta fall skett inom några dagar.

JO Katarina Pålsson: En myndighet ska som huvudregel underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet, om det inte är uppenbart obehövligt (se 25 § FL). Parten ska också ges skäligt rådrum för sina överväganden (se prop. 2016/17:180 s. 311). Vid handlingsgranskningen uppstod vissa frågetecken kring om de intagna hade fått någon frist för att yttra sig över utredningen eftersom uppgiften inte var dokumenterad. Det är därför bra att anstalten har infört en enhetlig rutin för yttrandefristen och dokumentationen.

Med anledning av att det framkom olika uppfattningar om vilken personal som medverkar vid förhör vill jag påminna om att den personal som skrivit redogörelsen inte bör medverka vid förhöret med den intagne (se JO 2022/23 s. 198, dnr 3513-2021).

För att en motivering ska vara begriplig måste de faktiska omständigheterna, hänvisning till aktuell normgivning och utfallet hänga samman. Det är tydligt

att så inte har varit fallet i vissa av de granskade besluten om sysselsättningsvägran.

Frågor om varning ska avgöras skyndsamt (se 12 kap. 3 § FäL). Det är därför föredömligt att handläggningstiden i de flesta fall har varit effektiv, även om det inte får förekomma att den är så kort att den intagne inte ges en reell möjlighet att yttra sig över utredningen.

Protokollet har justerats den 17 september 2026 av JO Katarina Pålsson.
Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.